

ЕВРОПА, КОЯТО ИСКАМ

ФОНДАЦИЯ ФРИДРИХ ЕБЕРТ

ЦЕНТЪР ЗА ЕВРОПЕЙСКИ И МЕЖДУНАРОДНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

ЕВРОПА, КОЯТО ИСКАМ

Съдържание

Предговор.....	3
Европа, която искам	5
ЕС и неговата вътрешна хомогенност и динамика	6
ЕС в глобалния обмен	15
Заключение.....	23

ПРЕДГОВОР

Драги читателю,

За девета поредна година Центърът за европейски и международни изследвания (ЦЕМИ) в партньорство с Фондация Фридрих Еберт - Бюро България събраха млади специалисти в областта на външната политика, международните отношения и Европейския съюз, които да обменят и споделят своите идеи и виждания. След изследователските проекти, посветени на Източното партньорство, Арабската пролет, Западните Балкани, България в ЕС, Европейската външна политика и политика на сигурност, регионално развитие, дойде време да реализираме един малко по-различен проект.

Проектът „Европа, която искам“ си постави за цел да стимулира младите експерти и ангажираните в процесите на вземане на решения на национално ниво да изразят максимално откровено своите виждания и идеи за бъдещото развитие на ЕС и мястото и ролята на България в него. В креативна и освободена атмосфера проведохме две аквариумни дискусии, в които нямаше значение дали участниците са студенти, експерти, политически лица, представители на неправителствено организации. Всички бяха равни и акцентът беше поставен именно върху изразяване на собствените виждания, независимо колко смели са те.

Обхванатите теми бяха както вътрешни за Съюза, така и външни. Участниците дебатираха активно по теми като доколко тясна трябва да бъде интеграцията между страните-членки, на колко скорости трябва да се развива ЕС, изграждането на общата индустриална политика, ролята и разпространението на национализмите и доколко те могат да бъдат добри и полезни, какво е в основата им, що е то европейска идентичност, изграждането на обща европейска армия, проблема с мигрантите, Българското председателство на Съвета на Европейския съюз, лидерската позиция на ЕС на световната сцена, дали Съюзът

трябва да има собствена търговска политика, която да е обвързана с опазването на околната среда и споделянето на общоевропейските ценности, отношенията на ЕС със световните сили и пр.

Изказаните виждания бяха широкообхватни и провокираха редица дискусии. Вярвам, че изложените тук аспекти ще провокират у всеки читател размисли и идеи и ще допринесат за провеждането на още много дебати относно бъдещето на Европейския съюз и мястото и ролята на България в него след 2020 г.

От името на екипа на Фондация „ЦЕМИ“ и Фондация Фридрих Еберт - Бюро България, бих искал да благодаря на участниците за положените усилия, размисли и ентусиазъм, както и за смелостта да изкажат на глас своите виждания и идеи по тази така комплексна и актуална тема. Бих искал да благодаря и на всички, които допринесоха за и подкрепиха реализацията на проекта „Европа, която искам“. Вярвам, че сме пробудили сериозен интерес и ще бъдете любопитни да се запознаете с идеите и предложенията от следващите проекти на ЦЕМИ, които ще се реализират през 2019 г.

Ивайло Цонев

Председател на Управителния съвет

ЕВРОПА, КОЯТО ИСКАМ

Навечерието на изборите за Европейски парламент през 2019 г. е време за равностетки и обсъждане на перспективи. Поредиците от проблеми и кризи, пред които се изправя ЕС, се превърнаха в предизвикателство за много изследователи и политици. С проекта „Европа, която искам“ екипът на ЦЕМИ, в сътрудничество с фондация Фридрих Еберт – Бюро България, прави опит да се включи в дебатите за настоящото състояние на Съюза и бъдещето му. Това постигнахме заедно с млади хора, студенти, експерти, политици, представители на НПО.

Участниците се включиха активно в дискусиите, анализирайки широка гама проблеми, изразявайки своята позиция и предлагайки различни визии по въпросите за развитието на ЕС. Дискусиите бяха организирани около две групи въпроси: „вътрешни“ и „външни“ за ЕС. Всяка тема беше поставена с провокативно твърдение, което да даде началото на дебата. Основен фокус при т.нар. „вътрешни“ за ЕС въпроси бяха: евроинтеграцията, ръстът на национализмите, проблемите с миграцията. Специално внимание бе отделено и на Председателството на България на Съвета на ЕС.

При „външните“ за ЕС въпроси участниците споделиха своите позиции по въпроси като ролята на ЕС на глобалната сцена; възможностите на Европа да се справи с нарастващите рискове пред сигурността (включително и чрез създаването на Обща европейска армия); отношенията на ЕС със значими глобални актьори като Русия и Китай; с какво трябва да е съобразена европейската търговска политика, когато избира своите партньори в глобалната търговска система.

Дебатите и ракурсите, които се открииха, са резюмирани в следващите редове.

ЕС И НЕГОВАТА ВЪТРЕШНА ХОМОГЕННОСТ И ДИНАМИКА

Търсенето на отговорите на въпроса как ЕС да бъде силен, обединен и достатъчно интегриран, за да бъде стабилен и благоденстващ, се оказва все по-сложно. Политическите решения, които определят развитието му, се вземат в условията на растящ евроскептицизъм и напредващ национализъм. ЕС е отслабен от икономически кризи, разнообразни конфликти и ценностни различия. Изправен е пред демографски проблеми, затруднен е в постигането на съгласие по общите политики за миграция, с неясна визия за географските си граници – в момент, когато около разширяването няма единомислие, Великобритания взе решение да напусне Съюза и др.

По-тясната интеграция е най-добрата интеграция. Европа на различни скорости – най-ефективният модел за развитие на ЕС.

Основен за ЕС е въпросът за интеграцията: дали да се задълбочава, доколко това е възможно, в какви размери да се случва и какви да бъдат подходите за нейното реализиране? Този въпрос виси на фона на противоречиви процеси в системата на международните отношения.

Съществен проблем е прилагането на концепцията „Европа на различни скорости“. За някои страни-членки задълбочаването на интеграцията не е необходимо, а други, като България, имат интерес от по-тясна такава.

Като по-застъпено се очертава разбирането, че „Европа на различни скорости“, ако не най-добрият, то поне е най-реалистичният и естествен модел за настоящото развитие на Съюза. Тъй като страните действително не са на една скорост. Освен това, съвсем нормално е най-старите членки да са най-тясно и добре интегрирани, а най-новите – по-слабо. Подобен модел позволява развитие без постоянно някои държави да възпрепятстват Съюза и да му се позволи да върви напред без да е спъван и забавян от национализмите и политическата пропаганда. Такава концепция търси баланс между различните възможности и интереси на страните-

членки и им позволява сами да решат в каква степен да се интегрират в ЕС.

По отношение на причините, затрудняващи интеграцията и разработването на по-ефективни концепции за развитие на обединена Европа, се открояват основно два типа разбирания. От една страна, това са икономическите причини като основни за намаляване интензивността на процесите. От друга – ценностните и културните различия в сърцевината на проблемите.

Сред икономическите трудности в Европа могат да бъдат посочени: неадекватната политика на ЕЦБ; различните цели и оттам – противоречията между по-силните и по-слабите икономики, нееднаквото отношение към държавите (в т.ч. и различното финансиране); трудностите на малките държави да бъдат конкурентноспособни и др. Например, проблемите пред оцеляването на дребния и среден бизнес с навлизането на големите вериги (което променя структурата на икономиката в страни като България) и предложения като пакета „Мобилност“, които българските превозвачи възприемат като дискриминационни.

В тази посока се налага и впечатлението, че в отношението на големите държави към малките се наблюдава противоречие, което допълнително възпрепятства приближаването на по-слабите към по-силните икономики. От една страна, пред първите (като България) се поставят редица изисквания да бъдат по-конкурентни, а от друга, на тях се гледа като на „суровинен придатък“ или като на източник на работна ръка и едновременно – като потребител на стоките на по-силните икономики.

Необходима е и промяна на подхода в полза на по-ефективна интеграция. В подкрепа на тази идея би било изграждането на втори стълб – обща индустриална политика (на базата на предложенията от Плана „Юнкер“) или промяна на концепцията с цел преодоляване на интеграционната бездна между различните държави.

Зад проблемите на кохезията в ЕС стоят не само икономическите, но и културните различия. Историческото развитие на държавите в ЕС ги прави много различни и по отношение на ценностните системи. В такава мултикултурна среда една от съществените трудности е намирането на обща интерпретация на редица въпроси като това кое е полезно и кое е опасно, как да се подредят приоритетите и др. Когато ЕС е изправен пред конкретни проблеми, културните различия, отчасти, вместо да го обогатяват, го разединяват. В това отношение е и примерът с тълкуването на Истанбулската конвенция и отношението към бежанците.

Европейският национализъм е демократичен и толерантен

Развитието на национализма в Европа очертава като най-съществени три посоки на размишление: относно идентичността, националния суверенитет и връзката кризи – ръст на национализмите.

Национализмът в Европа не е нито ново, нито чуждо явление. Той е с паневропейски характер и със стабилни исторически корени. Не напуска трайно Европа, а само сменя лицата си. Съвременният национализъм не може еднозначно да се отнесе нито към романтичните му форми от XIX-ти век, нито към авторитарните и тоталитарните му превъплъщения от XX-ти век. Ползва елементи от цялото си развитие, което дава основание да бъде наричан „мутирал“, макар и по-скоро близък до XIX-ти век, и дори „всеяден“ – проявяващ се в различни форми и включващ многообразни характеристики.

Днес темата се възражда заради нарастващото влияние в редица европейски страни на по-консервативно и националистки ориентирани политически субекти, които постепенно променят цялостния либерално-демократичен облик на Европа.

Във връзка с въпроса дали европейският национализъм е толерантен и демократичен, могат да бъдат отбелязани различни подходи. Например, при национализма, за разлика от шовинизма, стремежът за просперитет и благоденствие на собствената държава не е

за сметка на останалите. От друга страна, национализмът би могъл да се схваща като винаги агресивен и нападателен. Освен това, истинската форма на национализъм предполага някаква самодостатъчност, която днес в глобализиращия се свят е невъзможна.

В друга посока е схващането, че европейският национализъм е *псевдонационализъм*, че е *невъзможен и много от проблемите започват именно от това, че е твърде толерантен*. Като контратеза стои позицията, че *той не само е възможен, но и е необходим като идентификация на едно следващо ниво (аз съм и българин, и европейец)*, която ни обединява като представители на европейската цивилизация и култура. Тази концепция, не е нищо друго освен това *да желаеш благо на своята Европа*. Това върви с липсата на обща европейска идентификация, което в особена степен проличава през последните години в развитието на ЕС – *„всеки се спасява по единично“* (Брекзит, бежанска криза и др.). В този смисъл, общите проблеми, пред които са изправени европейските държави, вместо да ги сплотяват, ги разединяват.

Следва да се отчита и че, като че ли, Европа няма достатъчно ресурси да създава идентичност, за разлика от националните държави и това води и до нарастващо ниво на евроскептицизма и набиране на все повече популярност на националистически формации като последица. Тук се изразява опасението, че Брюксел поглъща все повече суверенитет, но не е способен да защити интересите на гражданите по-добре от националните им държави. От друга страна, стои проблемът с *прекомерната бюрократичност и задкулисни зависимости*, облагодетелстващи различни частни интереси, нарастващи усещания за *недемократичност и липса на прозрачност при вземането на решения в ЕС* и пр. От такава гледна точка, национализмите в Европа могат да се разглеждат като реакция срещу бюрократичните елити в Европа, които са все по-далечни и неразбираеми за гражданите и които хората трудно разпознават като свои политически представители.

При анализа трябва да отчетем освен скептичното отношение към Брюксел, въпросите за националния суверенитет и идентичността, така и фактът, че те се появяват и развиват в кризисни исторически моменти. Днес сме свидетели на натрупване на фактори и събития, които все повече усилват усещането за криза – световната икономическа криза, кризата в Еврозоната, бежанската криза, глобализацията, провалът на мултикултурализма, търсенето на алтернатива на неолиберализма и други, които подклаждат ръста на национализма.

ЕС трябва да отговори на очакванията на европейските граждани и да предложи приемливи механизми за намаляване на заплахите за сигурността и преодоляване на социалните и икономически проблеми, произтичащи от засилената миграция.

Разговорите за Европа днес не могат да пропуснат като акцент и темата за мигрантите. Тя се превърна в основен фокус на много политически послания и редица политици и партии печелят популярност и позиции, експлоатирайки именно проблема с „чуждите“.

Трябва да се вземат предвид и ползите от имиграцията (естествено когато е регулирана и контролирана) за икономиката в повечето европейски страни. Това се отнася до все по-обострящия се проблем с работната ръка в редица сектори и за множество дейности (*с които европейците вече не искат да се занимават*). Следователно, вносът на работна ръка може да се окаже един от пътищата към повишаване на производителността, респективно и към икономически ръст в Европа.

На следващо място стои за решаване въпросът с чрез „вноса отвън“, който е свързан с редица други проблеми. Една част произлизат от начина, по който се възприемат имигрантите от местното население и по-конкретно – напреженията, които се усилват сред европейските граждани. Например, поради усещането, че *те подбиват цената на труда* или дори за *кражба на работно място* от местното население или пора-

ди стереотипа за фанатизираните мюсюлмани, които идват с цел да навредят.

Могат да се добавят и рисковете пред социалните системи на Европа и усещането на имигрантите, че *живот на социални помощи* в някои от развитите държави ще е по-добър и много по-лесен от живота им в родината. Това поставя въпросът колко от тях идват в Европа, за да работят и доколко ще натежат допълнително на социалната система в комбинация с усложняващата се демографска ситуация на Стария континент.

Това резултира в по-широката тема за неуспешната интеграция на имигрантите. Те често предпочитат да живеят в затворена етнокултурна общност, да говорят на майчиния си език и т.н., отколкото да се интегрират с местните в страната, в която пребивават. Тези хора се оказват в особено положение – нямат връзка нито с Европа, в която са родени, нито с местата, от които са дошли техните родители. Много от тях живеят в държава, чиито принципи, норми и ценности са им чужди. Това са хора, при които усещането за отчуждение е водещ мотив, определящ поведението им.

Особено актуален е проблемът с гета на много места. Цели райони, където няма средства за социално адаптиране, в които се възпроизвежда начин на живот, твърде често свързан с насилие и несигурност. В общи линии – провал на държавата в гетото, където не се знае кой и как ще брани човешките права, кой и как ще осигури адекватни механизми за адаптирането и интегрирането на тези групи, кой и как ще гарантира реда и законността.

Естествено, въпросът за имиграцията задължително минава и през темата за толерантността и дискриминацията. До голяма степен стои усещането, че *Европа страда от недостиг на толерантност*. Европейците приемат и биха приели имигранти, но ограничавайки възможностите за тяхното развитие. Те са склонни да бъдат толерантни към тях, доколкото разбират, че биха били полезни като „евтина работна ръка“, но нищо по-

вече. Имигрантите усещат това отношение, живеят в среда, в която не са приемани като равни и често поведението им е резултат от фрустрация, раздразнение, гняв и т.н.

Твърдение, което е противотежест на постановката, че съвременните проблеми на европейците с имиграцията са следствие на *прекаляването с толерантността*, най-вече на *криворазбраната такава*. Може да бъде посочено и разбирането, че политиките са създатели на нови проблеми, кливиджи и противопоставяния с погрешното си отношение към чужденците, приоритизирайки техните проблеми и нужди пред тези на собствените си граждани.

Темата за имиграцията в голяма степен се преекспонира и далеч не е единствената основа на социално-икономическите проблеми на Стария континент. Тя просто удобно се ползва в определени моменти за изместване на вниманието от много по-значими и критични за бъдещето на ЕС теми.

Българското председателство не допринесе в сериозна степен за стимулиране на жизненоважни за укрепването на ЕС процеси.

Няколко месеца след приключване на първото Българско председателство на Съвета на ЕС стои сериозната необходимост от оценка на реализираното от страната ни по време на тези шест месеца.

Класическото разбиране е, че не може, което и да е председателство да бъде определено като неуспешно, тъй като сериозните политики и основните тенденции в развитието на Съюза не зависят от него. То е чисто протоколното и формално реализиране на тези политики.

Председателството е отговорно за администрирането и поддържането на непрекъснатия политически процес, което е много важно за функционирането и запазването целостта на ЕС. Церемониалната страна също е много значима – тя е видимата за гражданите, чрез нея се усилва чувство за принад-

лежността, прави гражданите съпричастни. Осигурява и възможност за по-активно включване на съответната държава в определянето на европейския дневния ред.

Анализът на постиженията на минава през темата кои са всъщност реалните проблеми пред ЕС, по които са нужни стратегически решения. Сред основните се очертава фактът, че важните решения се вземат от експерти и най-вероятно са свързани с лобистки практики. Остава впечатлението, че голямата политика може би не се случва в европейските институции и че те по-скоро *изграят ролята на нотариат, който ги прави легитимни*. Не са за подценяване и съмнението, че европейската политика не е плод на задълбочени дискусии в търсене на най-добрите решения за всички, както и проблемът с липсата на консенсус, произтичащ от сложния процес на вземане на решения.

Съществена за всяко председателство е и ключовата тема, която залага. Приоритет „Западни Балкани и свързаност“ породил сериозни дискусии в българското общество. За една част от анализаторите темата не беше най-удачният избор, тъй като нито една от големите държави не подкрепя идеята за разширяване на Съюза към Западните Балкани. Ето защо, усилията по този въпрос са напразни, тъй като липсва приоритетно отношение.

Битува мнението, че българското правителство не е съумяло да предложи най-подходящата тема, тъй като пред Европа има твърде много проблеми за решаване преди да продължи с разширяването си към региона и България трябва да се концентрира върху по-тясно сътрудничество с Гърция и Румъния.

Широко възприето бе и разбирането, че темата за Западните Балкани е изключително важна както за България, така и за ЕС – като част от големия въпрос за сигурността на Съюза. Интеграцията на Западните Балкани означава повишаване на сигурността в периферията на ЕС – мястото, където ЕС е най-уязвим, включително и предвид интересите на други

държави, които се опитват да засилят влиянието си в тук - Русия, Китай, Турция. От тази гледна точка, въпросът е много значим и всяко усилие в тази посока е целесъобразно.

Участниците, отчитайки проблемите и предизвикателствата пред ЕС, споделиха своите визии за едно позитивно развитие на Европа. Дискусиите преминаха под общия знаменател на *умерената гледна точка*, която отчита негативите и проблемите на евроинтеграцията, но остава еврооптимистична – има предвид постиженията през последните десетилетия, позитивите от обединена Европа за страните-членки и търси най-адекватните и ефективни начини, чрез които те да се умножават в бъдеще. Оттук вниманието на участниците се насочи в посока отношенията на ЕС с останалия свят.

ЕС В ГЛОБАЛНИЯ ОБМЕН

ЕС е лидерът, който почти никой не следва!

Ролята и място на ЕС в глобалния свят е обект на сериозни дискусии и противоречиви констатации. От една страна, ЕС е възприеман като лидер. От друга - ЕС играе по-скоро второстепенна роля.

Защитниците на първия подход застъпват тезата, че ЕС има лидерска роля в международните отношения основно в икономически план - ЕС е безспорен „икономически гигант“ като единствено САЩ имат по-голямо БВП.

Тук могат да бъдат добавени и т.н. хуманитарни въпроси – стремеж към опазване на човешки права и общи демократични стандарти; отпускане на хуманитарна помощ за бедстващи страни и народи и т.н. С усилията си в тази посока ЕС се нарежда на челните места и изпреварва други страни и организации с голяма тежест в световните отношения.

За по-песимистично настроените експерти силовият компонент е най-важната съставка на световното лидерство. Във военно отношение ЕС е много по-слаб отколкото САЩ, Русия и Китай. Затова не е способен да оказва влияние върху ключови международни конфликти, оформящи геополитическото разположение на силите в цели региони.

Вътрешното състояние несъмнено има важно значение и за външните му активности. Според вярващите в европейското лидерство, напускането на Великобритания ще засили единството в ЕС, което ще се отрази положително на глобалната роля на Съюза. Разширяването в посока Западните Балкани ще допринесе за нарастване на европейския авторитет.

За противниците на тезата за силното позициониране в съвременния свят Брекзит няма да сложи край на вътрешните разделения в ЕС. Той продължава да не бъде единен субект в своята външна политика. Без подобна единна субектност няма как да бъде лидер в международните дела.

За еврооптимистите съществуват тенденции, които създават добри перспективи пред лидерството на ЕС. Те са свързани най-вече с отслабващата тежест на САЩ, което ще отвори възможности пред Европа да заема нови позиции на световната сцена.

ЕС трябва да води обща отбранителна политика, включително и чрез общ военнопromишлен комплекс и обща армия, за да отговори на променената ситуация в света.

Дебатът за необходимостта от обща европейска отбранителна политика е един от приоритетните в рамките на търненето на механизми за по-силното позициониране на ЕС в глобалните отношения.

Основният аргумент в подкрепа на тезата за необходимост от по-тясна интеграция в сферата на отбраната, включително чрез изграждане на обща армия и общ военнопromишлен комплекс, е очакване за засилване на позициите на международната арена. Военната сила е съществен компонент при определянето на дадена държава (или група от държави) като „велика сила“. Достатъчно е да си припомним, че по време на Студената война СССР се разглежда като „велика сила“ основно заради военната му мощ. Икономически той е по-слаб от „капиталистическия Запад“, но компенсира с огромна военна сила, осигуряваща му ядрен паритет с противника – САЩ. През последните години Русия възстановява своите позиции в световен мащаб именно благодарение на военната сила – успешната операция на руските военни в Сирия.

Противниците на по-тясна сътрудничество в ЕС в отбранителната сфера изтъкват влиянието на подобен подход върху НАТО. Почти всички членове на ЕС са част от Алианса По-силна европейска интеграция в отбранителната сфера се разглежда от сериозна част от експертите по темата като такава за сметка на НАТО. И в този смисъл се отчита, че не е необходимо едновременно да съществуват обща европейска армия и НАТО.

В този контекст, евентуална военна интеграция в ЕС ще се отрази негативно и на отношенията със съседни на държави. Подобен ход може да се разчете като агресивен от последните - най-вече Турция, отношенията с която и сега са проблематични, но и с други страни – членки на НАТО. В тази връзка, противниците на военната интеграция на ЕС предлагат алтернативен подход, който да включва „неагресивни“ елементи в сферата на сигурността и отбраната като охрана на въздушното пространство, борбата с природните бедствия и създаването на общи сили на гражданска защита, които да реагират в случай на по-сериозно природно бедствие. Те могат да бъдат разположени в определени „хъбове“, например България, която да отговаря за целия Балкански регион, включително и за онези страни, които не са още част от ЕС.

Не на последно място, следва да бъде изложена и гледната точка на онези, които не са против военна интеграция в ЕС, но са скептични относно реалните шансове това да се случи. Изходна точка на разсъжденията е, че всъщност обща армия не се предвижда. Във всички документи на ЕС става въпрос за форми на засилено военно сътрудничество, включително и във сферата на военното производство, но не и за изграждане на армия. Дори НАТО няма такава в класическия мисъл на думата, а само общо военно командване. Има стари неуспешни опити европейското командване на НАТО да се обособи като самостоятелно, формално в рамките на организацията, но под контрола на паневропейски структура.

Другият съществен аргумент е от по-общ политически характер. Няма как да има военна интеграция в ЕС, без преди това да се засили политическата му интеграция в посока на по-голяма федерализация. В крайна сметка, по-голяма интеграция в сферата на сигурността и отбраната предполага и отказ от национален суверенитет. В актуалната ситуация подобно действие е трудно мислимо.

ЕС трябва да допуска свободна търговия само с онези държави, които споделят неговите ценности и се борят с климатичните промени.

В рамките на съвременните предизвикателства, пред които е изправен ЕС, е и релеванността/липата на такава при поставяне на ценностните основания в оновата на избора на търговски партньори.

Резонно се поставя въпросът за отношенията с Китай – като страна, която категорично не попада в графата „демокрация“. Ако се води от принципа на споделени ценности, как Съюзът ще регулира своите отношения с Китай? Може ли ЕС да откаже да търгува с него или да ограничи поне до санитарен минимум икономическите контакти? Отговорът е ясен – не е целесъобразно.

В този контекст стои и въпросът за САЩ. След встъпването в длъжност на новия американски президент Доналд Тръмп отношенията между двете страни на Атлантика прогресивно се влошават, което се отнася както към икономическите, така и към военните въпроси. Европа вече не е приоритет във външната политика на САЩ. Няма изгледи това да се промени. За голяма част от европейските политици различията с Тръмп са ценностни. В такъв случай може ли ЕС да постави ценностите като основание да поддържа икономически отношения със САЩ?

На базата на поставените въпроси логично се върви към извода, че не ценностите, а стандартите следва да са водещият критерий, който ЕС да прилага в своята икономическа политика по отношение на външния свят. Необходим е набор от изисквания от икономически характер като условие за достъп на чужда продукция до европейския пазар. Това е и във връзка с мерките, които се стремят към намаляване на негативните за ЕС ефекти от глобализацията. На глобалния пазар всяка компания може да премести своята дейност в страни с евтина работна ръка като Китай и Индия.

Към това се добавят и по-ниските стандарти (като екологични норми) в някои от тези държави, което позволява на тези компании да произвеждат продукция с по-ниска себестойност. Така държави като Китай и Индия печелят от международната търговия за сметка на ЕС. Затова има необходимост от по-силна регулация по отношение на подобен тип стоки, влизащи на европейския пазар. Тази теза не е безпорна обаче. Според някои подобна регулация в търговията с Китай може да има негативно влияние за европейската икономика, тъй като ще пострадат и компании от Стария континент, чието производство ползва индийски или китайски продукти.

Противниците на задълбочаването на отношенията с Китай извеждат на преден план два въпроса. Те виждат в „Един пояс, един път“ проявление на агресивна китайска политика. Затова и според тях ЕС трябва да преговаря с Китай като единен субект. Наличието на формати като „16+1“ и икономически инвестиции на Китай на Балканите се отчита като негативно явление и пречи на общоевропейския подход.

Привържениците на по-добри отношения с Китай виждат възможност в проекта. Той ще се реализира по множество трасета и всяка страна може да получи икономически дивидент от включването си. Икономическият обмен с Китай ще се задълбочава през следващите години. На фона на конфликтните отношения по оста Китай - САЩ и ЕС - САЩ, би било глупаво ЕС с лека ръка да пренебрегва икономическите ползи от сътрудничеството с Китай. Още повече, че към днешна дата ЕС е най-големият икономически партньор на Китай.

Друг аргумент в тази посока е от вътрешно за ЕС естество. Структурата на външната търговия на страните на ЕС не е еднаква. Всяка една има по-близък или по-далечен външно-търговски партньор в сравнение с другите страни. Затова и евентуално ограничаване на търговията с определена страна може да доведе до вътрешни проблеми в ЕС. Едни страни от

ЕС ще пострадат повече, отколкото други. Това би засилило допълнително противоречията вътре в Съюза, които и сега не са никак малко.

От противниците на регулиране на икономическите отношения с външния свят на база стандарти е предложен алтернативен, в известна степен „екзотичен“ вариант. Да се използва механизма на т. нар. „активно потребителство“. Т.е. да се насърчават гражданите да купуват или не стоки, чийто произход е от определени страни. Така без да се нарушават международни правила, би могло да се ограничи потребление на стоки от въпросните страни, дори и безпрепятствено те да влизат на европейския пазар.

Защитниците на тезата, че ЕС трябва да постави ценностите в основата на своята външна търговия, залагат в по-голяма степен на отношенията на ЕС със страни от Третия свят и/или такива, които нямат голяма тежест в международен план. Според тях именно по отношение на подобен тип страни е приложима политика на ценностна основа в търговските отношения. Всеки частен инвеститор е способен сам да избере място за своите капиталовложения, но пък и ЕС разполага с голям публичен ресурс (по линия на ЕИБ, ЕБВР и др.). Неговото използване съответно може да бъде подложено на политически контрол. Не трябва да се подпомагат икономически онези страни, които не спазват определени демократични стандарти. Практиката е показала, че за силената инвестиционна дейност в авторитарни държави, не е довело до тяхното демократизиране.

В заключение, ЕС трябва да продължи да защитава политиката на въвеждане на все по-високи екологични стандарти в целия свят. Всички страни са подписали Парижкото споразумение за климата. Това е огромен успех, от който не трябва да се отстъпва.

Трябва ли отношенията между Русия и ЕС да бъдат ограничени само до енергетиката или трябва да включват и други сфери?

Отношенията ЕС – Русия са многоизмерни и многопластови. Те са обект и на значителни противоречия в интерпретациите относно полезността/необходимостта от по-активното им развитие.

Към Русия има усещане за резервираност, разбираемо дори и като необходимост от редуциране на съществуващите връзки в областта на енергетика. Въпросът за преодоляване на европейската зависимост от потребление на руски природен газ е в центъра на дискусиата най-вече в посока намиране на алтернативни източници и трасета на енергия. В тези рамки Русия е възприемана като използваща износа на енергоносители като средство за политически натиск срещу отделни държави и като цяло срещу ЕС.

Страната по-скоро се разглежда като концентрирала усилия в износа на суровини и неразполагаща с други икономически блага, които да предизвикват интерес в европейските потребители. В този контекст, икономическите връзки ЕС - Русия изглеждат като функция на частната икономическа, пазарна дейност. Няма нужда от специална намеса на политическо ниво, които да регулира икономическите отношения между двата субекта.

От друга страна т. нар. „енергийната зависимост“ от Русия всъщност е двойна зависимост. Русия също е зависима. Значителен дял от нейния държавен бюджет се формира от доходите от износ на суровини. В този смисъл, колкото по-голям е делът на руския енергиен износ към ЕС, толкова по-голяма би била и зависимостта на Русия от ЕС. Все пак, с направеното изключение по Третия енергиен пакт във връзка с газопровода ОПАЛ, е редно да се отбележи, че здравият разум започва да се завръща в Брюксел.

Аргументацията за по-близки отношения с Русия не се изчерпва само с това. САЩ е инициатор на въвеждането на икономически санкции срещу нея след събитията в Крим от 2014 г. В същото време Вашингтон не е спрял да работи по въпроси, от взаимен интерес. Затова и ЕС, според привържениците на по-близки отношения с Русия, трябва също да възприеме подобен подход и да е по-гъвкав в отношенията си с нея.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дискусията в двата панела премина по различен начин. При панела, посветен на отношенията на ЕС с външния свят, по всяка отделна тема участниците се разделяха в две групи, защитавайки противоположни позиции – както по отношение на фактическото състояние на нещата, така и по отношение на перспективите за развитие. Външната политика на ЕС се оказа тема, по която дискусантите не можеха да стигнат до консенсус по нито една от темите.

Дискусията в панела по вътрешните за ЕС въпроси имаше по-консенсусен характер. Такива например бяха темите за интеграцията в ЕС и българското председателство на Съвета на ЕС през първата половина на 2018 г. Дискусантите бяха до много голяма степен обединени около твърдението, че в ЕС има нужда от по-задълбочена интеграция. Нюансите в дискусията се проявяваха по отношение на това колко подобна интеграция е реалистична, имайки предвид вътрешното състояние на Съюза, както и в каква посока да върви интеграцията – политическа, икономическа, военна, културно-цивилизационна и т.н. По отношение на българското председателство имаше консенсус, че само по себе си европредседателството не е такъв властови инструмент, който дава шанс на страната председател да определя политиката на ЕС. Противоположни мнения се изразиха по въпроси като този дали разширяването на ЕС в посока Западни Балкани трябва да се разглежда приоритетно или положително или отрицателно явление е нарастващият национализъм в Европа. Дискусантите се включиха много активно по въпроса за национализма и актуалния въпрос за миграцията. Множество аспекти на тези два въпроса се разгледаха изключително подробно.

Важна особеност на дискусията и по двата панела бе, че дискусантите се фокусираха много повече върху фактическото състояние на нещата, отколкото върху перспективите за развитие и решаване на проблемите. Това не трябва да

се счита за недостатък на дискусиата. В крайна сметка, поставянето на точна диагноза е отправна точка за решаване на проблемите, в случая, касаещи тези на ЕС – както вътре в Съюза, така и в отношенията му с външния свят. Но това е и показателно за необходимостта от по-интензивни дебати особено в навечерието на една изборна за ЕС година. Самите резултати от вота на европейските граждани и новата политическа ситуация след него следва да са обект на продължаващи анализи и дискусии.

Издател

Фондация Фридрих Еберт
Бюро България
ул. Княз Борис I 97
1000 София, България
Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер, директор

**Всички текстове са достъпни
онлайн**

<http://www.fes-bulgaria.org>

Публикацията съдържа резюме на изразени мнения от участниците в дискусия „Европа, която искам“, организирана от Центъра за европейски и международни изследвания, с подкрепата на Фондация Фридрих Еберт, Бюро България.

Изразените в текста оценки не изразяват задължително мнението на ЦЕМИ и на Фондация Фридрих Еберт, както и не могат да се интерпретират по никакъв начин като позиция на организациите.

